

Eiropas sociālo partneru organizāciju pārstāvība: elektroenerģijas nozare

Kopsavilkums

Ievads

Šā pētījuma mērķis ir nodrošināt vajadzīgo informāciju, lai rosinātu nozares sociālo dialogu elektroenerģijas nozarē. EIRO pārstāvības pētījumi tiek veikti Eiropas Komisijas uzdevumā, un šo pētījumu cikla mērķis ir apzināt sociālo partneru pārstāvības apvienības, ar kurām Komisijai ir jāapspriežas saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) noteikumiem. Šajā pētījumā ir apzinātas atbilstošās dalībvalstu sociālo partneru organizācijas elektroenerģijas nozarē, izmantojot lejupēju pieeju (veidojot Eiropas organizāciju dalībnieku sarakstu) un augšupēju pieeju, iesaistot Eiropas Rūpniecisko attiecību novērošanas centra (EIRO) valstu korespondentus.

Eiropas sociālā dialoga efektivitāte ir atkarīga no nozares atbilstošo valsts līmeņa dalībnieku pārstāvības, jo Eiropas sociālajā dialogā var piedalīties tikai pietiekami pārstāvētas apvienības.

Valsts apvienību uzskata par atbilstošu nozares interešu pārstāvības apvienību, ja tā atbilst šādiem kritērijiem: a) apvienības darbības sfēra attiecas uz nozari, b) apvienība regulāri iesaistās nozares koplīgumu slēgšanā un/vai ir saistīta ar jebkuru citu Eiropas interešu pārstāvības apvienību.

Eiropas apvienību uzskata par atbilstošu nozares interešu pārstāvības apvienību, ja tā ir Komisijas sarakstā, kurā ir iekļautas interešu pārstāvības organizācijas, ar kurām Komisijai nozares uzdevumā ir jāapspriežas saskaņā ar LESD 154. pantu, un/vai piedalās ar nozari saistītā Eiropas sociālajā dialogā, un/vai ir pieprasījusi konsultāciju saskaņā ar 154. pantu.

Nozares definīcija

Šā pētījuma vajadzībām elektroenerģijas nozare tiek definēta saskaņā ar saimniecisko darbību statistisko klasifikāciju Eiropas Kopienā (NACE) (2. redakcija), lai konstatējumi būtu salīdzināmi visās valstīs. Šīs nozares

konkrētais NACE klasifikācijas kods ir 35.1 (Elektroenerģijas ražošana, apgāde un sadale).

Ekonomiskie apstākļi

Nodarbinātības raksturojums

Saskaņā ar 2010. gadā publicētu Eiropas Komisijas ziņojumu elektroenerģijas nozarē Eiropā ir nodarbināti vairāk nekā 800 000 cilvēku. Vairākumam elektroenerģijas nozarē strādājošo ir darba ņēmēju statuss un dominē pilnslodzes darbs. Aptuveni 78 % strādājošo ir vīrieši, un 69 % darbinieku ir zems vai vidējs izglītības līmenis. Uzņēmumu lielums dažādās valstīs ievērojami atšķiras. Dažās valstīs dominē viens vai daži lieli uzņēmumi, bet citās būtiskāka nozīme ir mazākiem uzņēmumiem.

Jaunākās attīstības tendences

Kopš 20. gadsimta 90. gadu otrās puses elektroenerģijas nozarē notiek pārstrukturēšana, ko ir veicinājusi tīkla nozaru liberalizācija ES. Pirmie soļi pārstrukturēšanas virzienā tika sperti 1996. gadā, pieņemot Direktīvu 96/92/EK, kam 2003. gadā sekoja papildu pasākumi un noteikumi par tirgus pilnīgu liberalizāciju, kas stājās spēkā 2007. gadā, tostarp attiecībā uz mājsaimniecību galalietotājiem. Svarīgākās jaunākās Eiropas iniciatīvas, kas attiecas uz elektroenerģijas nozares pārveidošanu, ir iekļautas trešajā tiesību aktu kopumā, kurš tika pieņemts 2009. gadā, lai turpinātu veidot un stiprināt elektroenerģijas un gāzes iekšējo tirgu, kā arī 2001. gadā pieņemto atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanas stratēģiju.

Šo tiesību aktu mērķis nepārprotami bija radīt priekšrocības klientiem un, ar lielākas konkurences nodrošināšanu samazinot cenas, veicināt nodarbinātību nozarēs, kas lielā mērā ir atkarīgas no energoresursiem. Vienlaikus pastāvēja bažas, ka lielāka konkurence novedīs pie darbavietu skaita samazināšanas un sliktākiem darba apstākļiem enerģētikas uzņēmumos. Turklāt ES apņemšanās par

20 % samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas prasa lielas tehnoloģiskas pārmaiņas un rada spiedienu uz darbiniekiem, kam trūkst vajadzīgo prasmju.

Tehnoloģiskās pārmaiņas, piemēram, pāreja uz mazāk darbietilpīgu elektroenerģijas ražošanu, un dažu starptautisku tirgus līderu nozīmes pieaugums un izplešanās aiz robežām (kā arī mazāko pašvaldību komunālo pakalpojumu sniedzēju konsolidēšanās tendence) ir noveduši arī pie radikāla darbavietu skaita samazinājuma.

Interesu pārstāvēšana valsts līmenī

Arodbiedrības

Aktīvu arodbiedrību biedru skaits Eiropā ievērojami atšķiras, svārstoties no vairāk nekā 2 061 198 biedriem (Ver.di Vācijā) līdz tikai dažiem desmitiem SYVAIK biedru Kīprā. Šīs ievērojamās atšķirības drīzāk atspoguļo tautsaimniecību lieluma un dalībnieku darbības sfēras plašuma atšķirības, nevis spēju piesaistīt biedrus.

Kopumā tika apzinātas 113 ar nozari saistītas arodbiedrības, kas atbilst kritērijiem, lai tās varētu iekļaut pārstāvības pētījumā, un tās atspoguļo plurālistisku sistēmu. Divās valstīs (Grieķijā un Latvijā) ir reģistrēta tikai viena ar nozari saistīta arodbiedrība, septiņās valstīs divas, bet divās valstīs — trīs arodbiedrības. Taču 16 valstīs ir reģistrētas četras un vairāk ar nozari saistītas arodbiedrības, atklājot sadrumstalotu ainu. No 25 valstīm, kurās ir vairāk nekā viena ar nozari saistīta arodbiedrība, 21 valstī to darbības sfēra pārklājas ar visu vai vairuma pārējo arodbiedrību darbības sfēru.

Darba devēju organizācijas

Kopumā tika apzinātas 48 ar nozari saistītas darba devēju organizācijas. Visas šīs organizācijas, izņemot VAEU Vācijā, ir EURELECTRIC dalībnieces (VAEU ir iekļauta pētījumā, jo tā slēdz darba koplīgumus ar savu reģionālo dalībnieku asociāciju starpniecību). Trīs no šīm organizācijām drīzāk ir uzņēmumi, nevis darba devēju apvienības (EAC Kīprā, ΔEH PPC Grieķijā un Enemalta Maltā). Tomēr tās pētījumā tiek uzskatītas par darba devēju apvienībām, jo šajos uzņēmumos ir koncentrēta minēto valstu elektroenerģijas nozares lielākā tirgus daļa, tās ir iesaistītas darba koplīgumu slēgšanā un ir piederīgas Eiropas sociālajam partnerim EURELECTRIC.

Darba devēju organizāciju sistēma nav tik sadrumstalota. Tikai viena darba devēju organizācija ir 15 valstīs, divas darba devēju organizācijas ir septiņās valstīs, trīs — divās, bet četras — trijās valstīs. Septiņās valstīs (Igaunijā, Spānijā, Lietuvā, Latvijā, Polijā, Portugālē un Apvienotajā Karalistē) neviena no pētījumā iekļautajām nozares darba devēju apvienībām nepiedalās darba koplīgumu slēgšanā. Vācijā, Dānijā, Grieķijā, Ungārijā, Īrijā,

Itālijā, Nīderlandē un Polijā vismaz viena no pētījumā iekļautajām darba devēju organizācijām nepiedalās darba koplīgumu slēgšanā. Darba devēju organizācijas var pārstāvēt arī citas, ar ražošanas attiecībām nesaistītas intereses.

Saskaņā ar iepriekš minētajiem atlasē kritērijiem visas ES līmeņa darba devēju apvienības EURELECTRIC piederīgās dalībvalstu organizācijas ir iekļautas pētījumā neatkarīgi no tā, vai tās ir iesaistītas darba koplīgumu slēgšanā.

Darba koplīgumi

Darba koplīgumu aptvērums elektroenerģijas nozarē ir samērā augsts. No 22 valstīm, par kurām ir pieejami dati, aptuveni 18 valstīs ir reģistrēts darba koplīgumu aptvērums, kas pārsniedz 70 %. Pārējās valstīs, par kurām ir pieejama informācija, reģistrētais darba koplīgumu aptvērums svārstās no 40 % līdz 60 %.

Interesu pārstāvēšana Eiropas līmenī

Elektroenerģijas nozares organizācijas, kas ir iekļautas Eiropas Komisijas sarakstā kā sociālo partneru organizācijas, ar kurām Komisijai jākonsultējas saskaņā ar LESD 154. pantu, ir IndustriALL un EPSU (Eiropas Sabiedrisko pakalpojumu arodbiedrību federācija), kas pārstāv darba ņēmējus, un EURELECTRIC, kas pārstāv darba devējus.

IndustriALL ir piederīgas 44 ar to tieši saistītas organizācijas (39 % no pētījumā apzinātajām arodbiedrībām) 24 dalībvalstīs, un 43 no tām piedalās nozares koplīgumu slēgšanā. EPSU ir piederīgas 49 ar to tieši saistītas organizācijas (44 % no pētījumā apzinātajām arodbiedrībām) 24 dalībvalstīs, un 48 no tām piedalās nozares koplīgumu slēgšanā. Visbeidzot, EURELECTRIC ir piederīgas 30 ar to tieši saistītas organizācijas (62 % no pētījumā apzinātajām darba devēju organizācijām) 27 dalībvalstīs, un 11 no tām piedalās nozares koplīgumu slēgšanā.

Secinājumi

Lejupējā un augšupējā pieeja, kas 27 pētījumā iesaistītajās valstīs tika izmantota elektroenerģijas nozares analīzē, liecina, ka darba ņēmējus pārstāvošās IndustriALL un EPSU un darba devējus pārstāvošā EURELECTRIC būtu jāuzskata par svarīgākajām ES mēroga darba devēju un darba ņēmēju pārstāvības organizācijām elektroenerģijas nozarē.

Papildu informācija

Ziņojums "Representativeness of the European social partner organisations: Electricity sector" ("Eiropas sociālo partneru organizāciju reprezentativitāte — elektroenerģijas nozare") ir pieejams: <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/ TN1305028S /index.htm>

Lai saņemtu papildu informāciju, sazinieties ar informācijas koordinatori Camilla Galli da Bino, rakstot uz e-pastu: gdb@eurofound.europa.eu.